

Πώς θα επιτευχθεί παραγωγική και κοινωνική ανασυγκρότηση;

Του Αποστόλη Καψάλη*

Για την πλειοψηφία του κόσμου του καθημερινού μόχθου και των κινημάτων, ανεξάρτητα μάλιστα από την ψήφο του καθενός και της καθεμιάς, το αποτέλεσμα των εκλογών της 25ης Γενάρη σηματοδοτεί, όχι απλά την πολυπόθητη αλλαγή σελίδας ή κεφαλαίου στην ιστορική διαδρομή της χώρας, αλλά την κατάκτηση ενός νέου βιβλίου. Το βιβλίο αυτό, καινοτόμο στη γραφή και στο περιεχόμενό του, αφορά ιδίως στο κυβερνητικό πρόγραμμα και στις πρωτοβουλίες αυτενέργειας του λαϊκού παράγοντα, αλλά έχει μια βασική ιδιαιτερότητα. Είναι ένα ζωντανό βιβλίο, το οποίο θα γράφεται και θα αναγιγνώσκεται συλλογικά και ταυτόχρονα, ελλείψει της πολυτέλειας του διαθέσιμου ιστορικού χρόνου για την περάτωση και κυκλοφορία του υπό την μορφή ολοκληρωμένου οδικού χάρτη.

Υπάρχει, όμως, μια μεθοδολογική παγίδα που, εφόσον δεν αποφευχθεί, τίθεται σε διακινδύνευση ή σε καθυστέρηση η όλη προσπάθεια αναστήλωσης μιας οικονομικά και κοινωνικά ερειπωμένης χώρας. Ο λόγος για την απουσία της απαραίτητης συνοχής των επιμέρους μερών του συγγράμματος και, ειδικότερα, η πλημμυλής οργανική διασύνδεση πολλών εκ των κεντρικών κυβερνητικών πολιτικών μεταξύ τους, αλλά και με τις δομές και τις μορφές κοινωνικής επαγρύπνησης και συμμετοχής.

Οι προκλήσεις της ζοφερής πραγματικότητας

Σήμερα, οι επισήμως άνεργοι είναι περίπου 1,5 εκατομμύρια, οι απλήρωτοι εργαζόμενοι έως και 15 μήνες υπολογίζονται σε 1,2 εκατομμύρια, εκατοντάδες χιλιάδες εργάζονται σε συνθήκες ημι-απασχόλησης και φτώχειας ή χωρίς άδεια διαμονής (μετανάστες), η καταγεγραμμένη αδήλωτη εργασία κινείται μεσοσταθμικά σε επίπεδα κοντά στο 30%, ενώ αναρίθμητες επιχειρήσεις βρίσκονται στη γκρίζα ζώνη ανάμεσα στην εγκατάλειψη και στην πτώχευση. Ποιο είναι, κατόπιν τούτων, το ακριβές περιεχόμενο της παραγωγικής ανασυγκρότησης;

Οι πολιτικές καταπολέμησης της ανεργίας, το καθεστώς εργασίας των μεταναστών, η αύξηση του κατώτατου μισθού, η επαναρύθμιση των ατομικών και συλλογικών εργασιακών σχέσεων, η πάταξη της εισφοροδιαφυγής και της φοροδιαφυγής, δεν είναι απολύτως διακριτά πεδία παρέμβασης ή αυτόνομα κεφάλαια του κυβερνητικού σχεδιασμού. Γι' αυτό θα πρέπει εγκαίρως να υιοθετηθεί μια πληθυντική προσέγγιση για τη μεγιστοποίηση των προοπτικών ταχείας και αποτελεσματικής επίτευξης των διακηρυγμένων στόχων.

Κατά τη χάραξη και υλοποίηση των απαιτούμενων ριζοσπαστικών μεταρρυθμίσεων για την επανεκκίνηση της οικονομίας, και κυρίως για την αποφυγή της ανατίναξής της, ένας συνδεδετικός κρίκος, ίσως από τους πλέον σπουδαίους, είναι η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Οι απώλειες από την ευρεία διάδοση αυτού του φαινομένου δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της εισροής εσόδων και εισφορών στα κρατικά και ασφαλιστικά ταμεία αντίστοιχα. Η προσχηματική και ελάχιστη συμμόρφωση προς τις διατάξεις της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας αλλοιώνει, αφενός, τα πραγματικά ποσοστά ανεργίας και, αφετέρου, κατοχυρώνει στην πράξη όλες τις εκδοχές ευελιξίας και πλημμυλούς ή μερικής δήλωσης των εργασιακών σχέσεων.¹

Η ανάγκη για μια Εθνική Στρατηγική Συμμαχία

Η αναβάθμιση των όρων εργασίας της μεγάλης πλειοψηφίας των μισθωτών της χώρας και η διασφάλιση της δυνατότητας απασχόλησής τους είναι μια σημαντική πρόκληση για την

ανασυγκρότηση της οικονομίας και της κοινωνίας.

Μια βιώσιμη Εθνική Στρατηγική Συμμαχία για τη νομιμότητα στην εργασία θεμελιώνεται σε δύο βασικούς πυλώνες. Πρώτον, η έμφαση δίνεται σε καινοτόμους μηχανισμούς και στοχευμένες δράσεις πρόληψης και αποτροπής εκδήλωσης φαινομένων καταστρατήγησης της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας, στη βάση μιας σειράς εξειδικευμένων θεσμικών και οικονομικών κινήτρων και αντικινήτρων. Δεύτερον, οι οικείες πολιτικές προϋποθέτουν μια ευρεία κοινωνική συναίνεση, που ξεπερνά συχνά το πλαίσιο της κλασσικής συλλογικής διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε συνδικάτα και εργοδότες.

Μια τέτοια κοινωνική συμφωνία μεταφράζεται συνήθως σε μεικτές δομές αποτελούμενες από εκπροσώπους και εμπειρογνώμονες όλων των παραγωγικών ή άλλων εμπλεκόμενων φορέων, όπως ιδίως της τοπικής αυτοδιοίκησης και των αρμόδιων ελεγκτικών υπηρεσιών, οι οποίες παρεμβαίνουν σε όλα τα στάδια σχεδιασμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης των συνομολογούμενων δράσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) θα μπορούσε να αναλάβει ρόλο συντονισμού μιας εθνικής καμπάνιας ενάντια στην αδήλωτη εργασία.

Πεδία δράσης

Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής χωρίς περιορισμό του φαινομένου της (ψευδο) αυτοαπασχόλησης σε εύλογα επίπεδα δεν είναι νοητή. Η «κανονικοποίηση» όλων των μορφών απασχόλησης που υποκρύπτουν μισθωτή εργασία εντάσσεται βεβαίως στη γενικότερη μέριμνα ανάσχεσης της ακραίας ευελιξίας στην αγορά εργασίας και στην εμπέδωση ενός σύγχρονου προτύπου τυπικής εργασιακής σχέσης. Η πλήρης ένταξη στην εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία όλων όσοι απασχολούνται με σχέση εξαρτημένης εργασίας επιτρέπει, επιπρόσθετα, τη χάραξη μιας ορθολογικής φορολογικής πολιτικής και αυξάνει τις πιθανότητες βιωσιμότητας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Οι νέες τεχνολογίες παρακολούθησης και ταυτοποίησης των ροών απασχόλησης και όλων των ποιοτικών και ποσοτικών παραμέτρων της εργασιακής σχέσης (ιδίως σύστημα ΕΡΓΑΝΗ) δύνανται να αξιοποιηθούν προς μια διπλή κατεύθυνση. Από την μια, μπορούν να επιτρέψουν την απόκτηση διοικητικών ιχνών και τη ρύθμιση των όρων εργασίας των εκατοντάδων χιλιάδων περιστασιακά εργαζομένων και των πολύ-απασχολούμενων της χώρας.

Η σύσταση ενός δυναμικού ηλεκτρονικού και πλήρως απογραφειοκρατικοποιημένου Μητρώου οικονομικής και εργασιακής δραστηριότητας (ΜΟΕΔ) και η ένταξή του στη στρατηγική καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας επιτρέπει, ενδεικτικά, την δραστική μείωση κρουσμάτων καταναγκαστικής εργασίας τύπου Μανωλάδας (όπως συνέβη στην περίπτωση της Ιταλίας) και στην εγγύηση αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας για τους εργαζόμενους στην οικία του εργοδότη, οικόσιτους και μη (όπως συνέβη στην περίπτωση του Βελγίου).

Προφανώς, όταν πρόκειται για κλάδους στους οποίους απασχολούνται κατά κύριο λόγο μετανάστες, μια ολοκληρωμένη πολιτική καταπολέμησης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας προϋποθέτει και ένα μηχανισμό επανόδου ή πρόσβασης σε νόμιμο καθεστώς διαμονής και εργασίας.

Από την άλλη, οι νέες τεχνολογικές δυνατότητες παρακολούθησης της εργατικής και ασφαλιστικής νομιμότητας, δύνανται να αξιοποιηθούν για την προληπτική διαπίστωση κρουσμάτων εν δυνάμει αφερεγγυότητας του εργοδότη, ώστε να αποτρέπεται έγκαιρα η εγκατάλειψη μιας επιχείρησης με τις γνωστές ολέθριες συνέπειες (μη καταβολή δεδουλευμένων, απώλεια θέσεων εργασίας, παραγωγική καταστροφή κλπ). Η δημιουργία ενός χωροχρόνου υποδοχής τέτοιων περιπτώσεων με ευθύνη ενός κράτους-εργοδότη

άμεσης εγγυητικής παρέμβασης στη βάση των διδαγμάτων της γαλλικής εμπειρίας και του θεσμικού πλαισίου για την προσωρινή «εθνικοποίηση» επιχειρήσεων, θα μπορούσε να συνδράμει τα κινήματα και τα εγχειρήματα της Οικονομίας των εργαζομένων στην προσπάθεια απάντησης-ανάσχεσης της μαζικής ανεργίας.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της επικείμενης τριμερούς διαβούλευσης για τη σύναψη της συλλογικής συμφωνίας με στόχο τη σταδιακή και προοδευτική αύξηση του κατώτατου μισθού, κατ' αρχήν στα 751 ευρώ, θα μπορούσε να προβλεφθεί και ένα πακέτο εφαρμόσιμων μέτρων τήρησης μιας αμοιβαίας δέσμευσης για πρόληψη και μηδενική ανοχή μεθόδων άμεσης ή έμμεσης παραβίασης των κατωτάτων ορίων των αποδοχών σε όλα τα επίπεδα (όπως στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου με τη δημόσια λίστα διαπόμευσης της οικείας παραβατικής συμπεριφοράς).

Τέλος, η απορρόφηση των απογειωμένων ποσοστών ανεργίας επιβάλλεται να στηριχθεί και σε μέτρα «αυτοχρηματοδότησης» στοχευμένων κλαδικών ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, με πόρους που προέρχονται από έσοδα, τα οποία προκύπτουν από την εν γένει φορολογική, εργασιακή και ασφαλιστική νομιμοποίηση της αγοράς εργασίας και αφετέρου, από το συστηματικό και αναβαθμισμένο εφαρμοσμένο έλεγχο και από τον αυστηρό κολασμό των κρουσμάτων παραβατικότητας. Το αρμόδιο υπουργείο Εργασίας, μέχρις ότου οι ρυθμοί ανάπτυξης παγιωθούν σε ποσοστά άνω του 4% και κυρίως λόγω της επισφάλειας σχεδόν όλων των χρηματοδοτικών πόρων που προκρίνονται σήμερα², θα μπορούσε να διαχειρίζεται αυτά τα χρήματα για την προσωρινή και υπό προϋποθέσεις κάλυψη μέρους του εργασιακού κόστους για τη δημιουργία σταθερών θέσεων πλήρους απασχόλησης στους επιλεγμένους κλάδους ή επιχειρήσεις,.

Το εργατικό κίνημα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες για τη στήριξη των προσπαθειών αναβάθμισης της εργασίας και ανασυγκρότησης της οικονομίας σε ένα πολιτικό περιβάλλον, αν μη τι άλλο, μη εχθρικό. Όσο δε για την ερώτηση στο εσωτερικό του κινήματος σχετικά με το αν πρόκειται για κυβέρνηση της (ριζοσπαστικής) αριστεράς ή απλά για μια (ρεφορμιστική) κυβέρνηση με κορμό τον ΣΥΡΙΖΑ, η απάντηση που δίνεται αυτή την στιγμή είναι μια: «παντελώς αδιάφορο!».

* Ο Αποστόλης Καψάλης είναι ερευνητής εργασιακών σχέσεων

1. Καψάλης Α. (2015), Η αδήλωτη εργασία στην Ελλάδα: αξιολόγηση των σύγχρονων μέτρων καταπολέμησης του φαινομένου, Κείμενα Τεκμηρίωσης ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (Ιανουάριος 2015, υπό έκδοση).

2. Βλ Μαριόλης Θ. και Σώκλης Γ., «Πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας στην Ελλάδα», Εποχή 15/02/2015, (<http://www.epohi.gr/portal/politiki/18751-politikes-antimetopisis-tis-an...>).

Αναδημοσίευση από : Εποχή